

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

## **ÖCALAN protiv TURSKE**

**(članak 2., članak 3., članak 5., članak 6., članak 14. i članak 34.)**

**Presuda velikog vijeća od 12. svibnja 2005. godine**

Povreda članka 5. stavka 4. (pravo na brzo odlučivanje o zakonitosti pritvora od strane suda u slučaju nedostatka pravnog sredstva za odlučivanje o zakonitosti policijskog pritvora)

Nema povrede članka 5. stavka 1. (nezakonito oduzimanje slobode)

Povreda članka 5. stavka 3. (pravo da se u najkraćem roku bude izveden pred suca)

Povreda članka 6. stavka 1. i stavka 3.(b) i (c) (pravo na odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu obrane i pravo na besplatnog branitelja),

Nema povrede članka 2. (pravo na život);

Nema povrede članka 14. (zabrana diskriminacije)

Nema povrede članka 3. (zabrana mučenja), glede primjene smrtne kazne;

Povreda članka 3. glede izricanja smrtne kazne nakon nepoštenog suđenja.

Nema povrede članka 3. glede uvjeta u kojima je podnositelj zahtjeva bio prebačen iz Kenije u Tursku i pritvoren

Nema povrede članka 34. (pravo na pojedinačni zahtjev)

## **ČINJENICE**

U ovom je predmetu riječ o zahtjevu koji je podnio turski državljani g. Abdullah Öcalan, rođen 1949. godine. On je trenutačno lišen slobode u zatvoru Imarali (Bursa, Turska).

Za vrijeme događaja o kojima je riječ, turski su sudovi izdali sedam naloga za uhićenje g. Öcalana, te je Interpol izdao obavijest o tome da je tražen (crvena obavijest). Bio je optužen za osnivanje oružane bande u svrhu uništenja cjelovitosti turske države te poticanje terorističkih akata koji su doveli do gubitka života.

Dana 9. listopada 1998. progнан je iz Sirije, gdje je živio mnogo godina. Od tamo je otišao u Grčku, Rusiju, Italiju i tada ponovno u Rusiju i Grčku, prije nego što je otišao u Keniju, gdje je uvečer 15. veljače 1999. godine, pod spornim okolnostima, odveden u zrakoplov u zračnoj luci Nairobi i uhićen od strane turskih službenika. Tada je zrakoplovom prebačen do Turske.

Po dolasku u Tursku odveden je u zatvor Imrali, gdje je zadržan u policijskom pritvoru od 16. do 23. veljače 1999. godine, i ispitivan od snaga sigurnosti. Tijekom toga razdoblja nije imao nikakvu pravnu pomoć. Pripadnici snaga sigurnosti spriječili su njegovoga odvjetnika da putuje i posjeti ga. Dana 23. veljače 1999. godine odbijena je dozvola posjete i 16 drugih odvjetnika.

Dana 23. veljače 1999. podnositelj zahtjeva pristupio je pred suca Suda državne sigurnosti u Ankari, koji je naredio da ga se zadrži u pritvoru do suđenja.

Podnositelju zahtjeva bio je dozvoljen samo ograničen pristup odvjetnicima koji nisu bili ovlašteni od strane zatvorskih vlasti dati mu preslik dokumenata u spisu predmeta, osim optužnice. Tek je na ročištu 4. lipnja 1999. Sud državne sigurnosti dozvolio podnositelju zahtjeva izvršiti uvid u spis predmeta pod nadzorom dva službenika, te su ovlastili njegove odvjetnike da mu daju preslik određenih dokumenata.

Dana 29. lipnja 1999. Sud državne sigurnosti u Ankari proglasio je podnositelja krivim zbog obavljanja radnji usmjerenih na odvajanje dijela turskoga teritorija, te stvaranja i vođenja oružane bande kao bi postigao taj cilj. Osudio ga je na smrt, na temelju članka 125. Kaznenog zakona. Tu je odluku potvrdio Kasacijski sud.

Prema Zakonu br. 4771, objavljenom 9. kolovoza 2002. godine turska Skupština je odlučila ukinuti smrtnu kaznu u doba mira. Dana 3. listopada 2002. godine Sud državne sigurnosti u Ankari izmijenio je smrtnu kaznu podnositelja zahtjeva u doživotni zatvor.

Ustavni sud je 27. prosinca 2002. godine odbio prijedlog za ukidanje odredbe kojom se u vrijeme mira ukida smrtna kazna za osobe osuđene zbog terorističkih djela.

## **PRIGOVORI**

Podnositelj zahtjeva posebice je prigovorio:

- da izricanje i/ili izvršenje smrtno kazne je, ili bi predstavljalo povredu članaka 2., 3., i 14. Konvencije;
- da su uvjeti u kojima je bio prebačen iz Kenije u Tursku i pritvoren na otoku Imrali predstavljali nehumano postupanje protivno članku 3. – osobito da turske vlasti nisu omogućile prijevoz do i s otoka, otežavši njegovoj obitelji i odvjetnicima da ga posjete;
- da je bio nezakonito lišen slobode, da nije bio u najkraćem roku izveden pred suca i da nije imao pristup postupku u kojem bi pobijao zakonitost svog pritvaranja, protivno članku 5. stavcima 1., 3. i 4.;
- da nije imao pošteno suđenje jer mu nije sudio neovisni i nepristrani sud (s obzirom na prisutnost vojnoga suca kao suca Suda državne sigurnosti), da su na suce utjecala neprijateljska medijska izvješća i da njegovim odvjetnicima nije bio dan dostatan pristup

sudskom spisu kako bi im bilo omogućeno pravilno pripremiti njegovu obranu, protivno članku 6. stavku 1.;

- da su njegovi pravni zastupnici u Amsterdamu bili spriječeni kontaktirati s njim nakon njegovoga uhićenja i da turska Vlada nije odgovorila na zahtjev Europskoga suda za ljudska prava za dostavu informacija protivno članku 34.

Pozvao se i na članke 7., 8., 9., 10., 13., 14. i 18.

## **ODLUKA SUDA**

### Pritvor

#### *Pravo da sud brzo odluči o zakonitosti pritvaranja*

Vlada je uložila prethodni prigovor da podnositelj zahtjeva nije iscrpio svoja domaća pravna sredstva s ovog naslova. Međutim, veliko vijeće nije vidjelo nikakvoga razloga odstupiti od utvrđenja vijeća u tom pogledu, i to glede nemogućnosti da podnositelj zahtjeva u okolnostima u kojima se je našao dok je bio u policijskom pritvoru ima djelotvoran pristup pravnom sredstvu koje je naznačila Vlada. Niti bi mogućnost dobivanja naknade mogla zadovoljiti uvjet postojanja pravnog sredstva po kojem sud odlučuje o zakonitosti pritvaranja. Dakle, podnositelj zahtjeva nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo i stoga je došlo do povrede članka 5. stavka 4. Konvencije.

#### *Nije bilo nezakonitog lišenja slobode*

Veliko vijeće se suglasilo s vijećem da je uhićenje podnositelja zahtjeva 15. veljače 1999. godine i njegovo pritvaranje bilo u skladu s „postupkom propisanim zakonom“ i da stoga nije došlo do povrede članka 5. stavka 1.

#### *Pravo biti izveden pred suca u najkraćem roku*

Veliko vijeće je utvrdilo da je ukupno razdoblje koje je podnositelj zahtjeva proveo u policijskom pritvoru prije nego je bio izveden pred suca, bilo najmanje sedam dana. Veliko vijeće ne može prihvatiti da je podnositelja zahtjeva bilo potrebno pritvoriti kroz to razdoblje bez da ga se izvede pred suca. Stoga je došlo do povrede članka 5., stavka 3.

### Pošteno suđenje

#### *Je li Sud državne sigurnosti u Ankari bio neovisan i nepristran?*

Veliko vijeće je primijetilo da je vojni sudac koji je osudio podnositelja zahtjeva na Sudu državne sigurnosti u Ankari bio zamijenjen 23. lipnja 1999. godine. Međutim, zamjena vojnog suca prije kraja postupka ne može odagnati razumnu zabrinutost podnositelja zahtjeva o neovisnosti i nepristranosti raspravnoga suda. Stoga je u tom pogledu došlo do povrede članka 6. stavka 1.

### *Je li postupak pred Sudom državne sigurnosti bio pošten?*

Veliko vijeće se suglasilo s utvrđenjima vijeća da je suđenje podnositelju zahtjeva bilo nepošteno jer: nije imao pomoć svojih odvjetnika tijekom ispitivanja dok je bio pritvoren od strane policije; nije mogao komunicirati sa svojim odvjetnicima bez da ga čuju treće osobe; nije mogao dobiti izravni pristup spisu predmeta do jako kasne faze postupka; su bile nametnute granice u odnosu na broj i duljinu posjeta njegovih odvjetnika; njegovi su odvjetnici tek jako kasno dobili normalni pristup spisu predmeta. Veliko vijeće je utvrdilo da je sveukupni učinak ovih poteškoća uzet zajedno toliko ograničio prava obrane da je to bilo protivno načelu poštenoga suđenja, kako je navedeno u članku 6. To je dovelo do povrede članka 6. stavka 1. zajedno sa člankom 6., stavkom 3. (b) i (c).

Veliko vijeće je nadalje presudilo da nije bilo potrebno ispitivati druge prigovore na temelju članka 6. koji se odnose na poštenost postupka.

### Smrtna kazna

#### *Primjena smrtne kazne*

Veliko vijeće je primijetilo da je u Turskoj ukinuta smrtna kazna i da je kazna podnositelja zahtjeva zamijenjena za kaznu doživotnoga zatvora. Nadalje, 12. studenoga 2003. godine Turska je ratificirala Protokol br. 6 uz Konvenciju glede ukidanja smrtne kazne. Prema tome, nije došlo do povrede članaka 2., 3. ili 14. zbog primjene smrtne kazne.

#### *Pravno značenje prakse država ugovornica glede smrtne kazne*

Veliko vijeće dijeli mišljenje vijeća da je smrtna kazna u doba mira postala neprihvatljivim oblikom kazne koji više nije dopušten prema članku 2.

Činjenica da je tada veliki broj država tek trebao potpisati ili ratificirati Protokol br. 13 glede ukidanja smrtne kazne u svim okolnostima, mogla bi spriječiti Sud da utvrdi da je to bila utvrđena praksa država ugovornica glede primjene smrtne kazne kao nehumanog ili ponižavajućeg postupanja protivnog članku 3., budući da se ne može odstupiti od te odredbe, čak ni u vrijeme rata. Međutim, veliko vijeće se suglasilo s vijećem da nije bilo potrebno doći do nekog čvrstog zaključka o tom pitanju jer bi provesti smrtnu kaznu nakon nepoštenoga suđenja bilo protivno Konvenciji, čak i kad bi se članak 2. tumačio kao da još uvijek dopušta smrtnu kaznu.

#### *Smrtna kazna nakon nepoštenoga suđenja*

Veliko vijeće se suglasilo s vijećem da u razmatranju izricanja smrtne kazne na temelju članka 3., treba uzeti u obzir članak 2., koji je sprječavao primjenu smrtne kazne u odnosu na osobe koje nisu imale pošteno suđenje.

Po mišljenju velikoga vijeća, izreći smrtnu kaznu osobi nakon nepoštenoga suđenja značilo bi tu osobu nezakonito podvrći strahu da će nad njime biti izvršena smrtna kazna. Strah i nesigurnost glede budućnosti koji je nastao zbog osude na smrt, u okolnostima kad je postojala stvarna mogućnost da ta kazna bude i izvršena, neizbježno su doveli do značajnoga stupnja ljudske patnje. Ta se patnja ne može gledati izdvojeno od nepoštenosti postupka koji je u pozadini osude a koji je, s obzirom da se radi o ljudskom životu, postao nezakonit na temelju Konvencije.

Veliko vijeće je primijetilo da je došlo do moratorija na primjenu smrtne kazne u Turskoj od 1984. godine i da je u predmetu podnositelja zahtjeva turska Vlada postupila po privremenoj mjeri Suda na temelju Pravila 39. Poslovnika Suda i odredila prekid izvršenja. Nadalje je primijećeno da spis podnositelja zahtjeva nije bio poslan parlamentu na odobrenje smrtne kazne kako je to tada tražio turski Ustav.

Međutim, veliko vijeće se suglasilo s vijećem da je povijest podnositelja zahtjeva, kao vođe i osnivača PPK-a, organizacije koja je sudjelovala u stalnoj kampanji nasilja koja je dovela do više tisuća žrtava, od njega učinila najtraženiju osobu u Turskoj. U svjetlu činjenice da je podnositelj zahtjeva bio osuđen za najteža kaznena djela koja postoje u turskom Kaznenom zakonu i u svjetlu općeg političkoga sukoba u Turskoj – prije odluke o ukidanju smrtne kazne – koji okružuje pitanje treba li nad njim izvršiti smrtnu kaznu, postojao je stvarni rizik da bi kazna mogla biti primijenjena. Praktično govoreći, rizik je postojao više od tri godine za vrijeme pritvora podnositelja zahtjeva u Imraliju, od dana presude Kasacijskoga suda 25. studenoga 1999. godine kojim je potvrđena osuda podnositelja zahtjeva, do presude Suda državne sigurnosti u Ankari od 3. listopada 2002. godine kojom je smrtna kazna na koju je podnositelj zahtjeva bio osuđen zamijenjena za kaznu doživotnoga zatvora.

Stoga je veliko vijeće zaključilo da je izricanje smrtne kazne podnositelju zahtjeva nakon nepoštenoga suđenja od strane suda čija su neovisnost i nepristranost bili otvoreni dvojbi predstavljalo nečovječno postupanje protivno članku 3.

### Postupanje i uvjeti

#### *Uvjeti prebacivanja podnositelja zahtjeva iz Kenije u Tursku*

Veliko vijeće je smatralo da nije "izvan svake razumne dvojbe" utvrđeno da bi uhićenje podnositelja zahtjeva i uvjeti pod kojima je bio prebačen iz Kenije u Tursku premašili uobičajeni stupanj poniženja, koji je sastavni dio svakoga uhićenja i pritvaranja ili da su dosegli najniži prag okrutnosti potrebne za primjenu članka 3. Stoga nije došlo do povrede članka 3. s tog osnova.

#### *Uvjeti pritvora u Imraliju*

Slažući se s preporukama Odbora Vijeća Europe za sprečavanje mučenja da dugoročni učinci relativne socijalne izolacije podnositelja zahtjeva trebaju biti smanjeni tako da mu se da pristup istim mogućnostima kao i drugim zatvorenicima u strogim zatvorima u Turskoj, kao što je televizija i telefonski kontakt s njegovom obitelji, veliko vijeće se suglasilo s vijećem da

opći uvjeti u kojima je podnositelj zahtjeva bio pritvoren u zatvoru Imrali nisu dosegli najnižu razinu okrutnosti potrebnu da bi se radilo o nečovječnom ili ponižavajućem postupanju u smislu članka 3. Stoga nije došlo do povrede članka 3. s tog osnova.

#### Članak 34.

Veliko vijeće je primijetilo da nema ničega što bi ukazivalo da je podnositelj zahtjeva u nekoj značajnoj mjeri bio zapriječen u vršenju svoga prava na pojedinačni zahtjev. Iako je to za žaliti, propust turske Vlade da Sudu ranije dostavi tražene informacije nije, u posebnim okolnostima ovoga predmeta, spriječio podnositelja zahtjeva da postavi svoje prigovore o kaznenom postupku koji je pokrenut protiv njega. Stoga nije došlo do povrede članka 34.

#### Ostali prigovori

Veliko vijeće je smatralo da nije potrebno odvojeno razmotriti prigovore na temelju članaka 7., 8., 9., 10., 13., 14. i 18.

#### Članak 46.

Veliko vijeće je ponovilo da su presude Suda u biti bile deklaratorne prirode i da je, općenito, na dotičnoj državi da odabere, uz nadzor Odbora ministara, sredstva koja će koristiti u svojem domaćem pravnom poretku kako bi izvršila svoju pravnu obvezu na temelju članka 46.

Međutim Sud je iznimno, kako bi pomogao dotičnoj državi ispuniti obveze na temelju članka 46., nastojao naznačiti vrstu mjere koja bi mogla biti poduzeta kako bi se okončala sustavna situacija. U takvim okolnostima Sud može predložiti razne opcije te ostaviti dotičnoj državi da odluči o odabiru mjere i njenoj provedbi. U drugim iznimnim slučajevima, narav utvrđene povrede mogla bi biti takva da ne ostavlja nikakav stvarni izbor glede potrebnih mjera za njeno ispravljanje i Sud može odlučiti naznačiti samo jednu takvu mjeru.

U posebnom kontekstu predmeta protiv Turske, a glede neovisnosti i nepristranosti sudova državne sigurnosti, vijeća Suda naznačila su u određenim presudama koje su donesene nakon presude vijeća u predmetu ovog podnositelja zahtjeva, da bi u načelu, najprikladniji oblik zadovoljštine bio da se podnositelju zahtjeva omogući ponavljanje postupka bez odgode, ako on tako zatraži.

Veliko vijeće je podržalo ovaj općeniti pristup. Smatralo je da ponovno suđenje ili ponavljanje postupka u predmetu, ako je zatraženo, u načelu predstavlja odgovarajući način davanja zadovoljštine za povredu kad je pojedinac, kao što je to slučaj u predmetu podnositelja zahtjeva, bio osuđen od strane suda koji nije zadovoljio zahtjeve neovisnosti i nepristranosti iz Konvencije.

Međutim, ako su potrebne konkretne mjere ispravljanja povrede koje se traže od tužene države radi ispunjenja njene obveze prema članku 46., one trebaju ovisiti o konkretnim okolnostima pojedinačnog slučaja i moraju biti određene u svjetlu presude Suda u tom predmetu, uz dužno uzimanje u obzir naprijed navedene sudske prakse Suda.

## **PRAVIČNA NAKNADA I TROŠKOVI**

Na temelju članka 41. (pravedna naknada) Sud je jednoglasno presudio da njegova utvrđenja o povredama članaka 3., 5. i 6. predstavljaju sama po sebi dovoljnu pravednu naknadu za svu štetu koju je pretrpio podnositelj zahtjeva. Odvjetnicima podnositelja zahtjeva dosudio je 120.000 Eura (EUR) za troškove i izdatke.